

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרִשְׁת עֵקֶב

יציאת השבת:

19:50

ירושלים: 19:47

הפטרה: ותאמר ציון

כל אב תשע"ו

יציאת השבת ר"ת 20:39

מברכים חודש אלול שוחל ביום שבת הראשון
המולד בליל שישי בשעה אחת, 56 דקות 3 חלקים
גיליון 400

כניסת השבת:

18:40

ירושלים: 18:34

ובַּחֲרַת בְּחִיִּים

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

בפרשת עקב אנו קוראים על הקשר המיוחד שבין עם ישראל לאביהם שבשמים. למרות כל חטאי ישראל, לא מפר ה' את הברית שכרת עם האבות. הוא רק שב ומבקש מבניו לשמור, גם הם, את הברית, לדבוק בתורה ובמצוות ובדרכי ה'. בפרשה, שוב מזכיר משה את החסד הגדול שעשה ה' ישראל בהוציאו אותם ממצרים, את נפלאותיו במדבר ואת הארץ הטובה שהוא עומד להעניק לעם ישראל. כל אלו נובעים מתוך הקשר הסגולי שבין עם ישראל והבורא.

בין דברי הברכה וההבטחה המותנים בהנהגת העם, אומר משה את פרשת "והיה אם שמוע תשמעו", הידועה כפרשה שנייה של קריאת שמע'. בפרשה זו נזכרת חובת היהודי לאהוב את ה' ולעובדו בכל לב ובמסירות נפש. ההבטחה היא שאם עם ישראל ינהג כך הרי שהוא יזכה למטר השמים ולברכת הארץ. אך אם לא תשמר התורה, יפגע חרון אפו של ה' בישראל, והוא יעצור את כל שפע הברכה.

כמו בפרשה ראשונה של שמע, נדרשים בני ישראל ללימוד התורה, למצוות תפילין, לחינוך הילדים לדרך התורה וללימודה ולמצוות מזוזה. ובסיום כל אלו, שוב ההבטחה לאריכות ימים וירושת הארץ מתוך שלום ובטחון. אפשר לומר, שאילו היינו זוכים שכל עם ישראל יקיים את המצוות הללו, לא היינו צריכים למחאות ולהפגנות של היום, שהרי מובטח לנו גם שפע כלכלי וגם בטחון מדיני. מסתבר שאין לנו ברירה אחרת, אנו מצווים לבחור בחיים האמיתיים, חיי תורה ומצווה ואז ליזכות בכל השפע הא-לוקי המובטח - 'ובַּחֲרַת בְּחִיִּים'.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

הא-ל הגדול הגבור והנורא

אחד הפסוקים מפרשתנו מהווה את המקור ממנו שאבו רבותינו אנשי כנסת הגדולה את הפתיחה שבה אנו פותחים את תפלת העמידה שלוש פעמים ביום: "כי ד' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדני האדנים האל הגדול הגבור והנורא אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד".

מי היו אנשי כנסת הגדולה – סמוך להקמת בית המקדש השני עם עליית עזרא ובית דין הוקם המוסד הזה להנהגתו הרוחנית והמדינית של העם. בפורום זה היו שותפים מאה ועשרים חכמים.

הסיבה בגללה נקראו "אנשי הכנסת הגדולה" בשם זה, לא היתה מספר אנשים או חכמתם, בתלמוד (יומא סט, ב) מובא: "אמר רבי יהושע בן לוי: למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה – שהחזירו עטרה ליושנה. בא משה אמר: (דברים י, יז) 'האל הגדול הגבור והנורא', בא ירמיה ואמר: נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו? לא אמר נורא. בא דניאל, אמר: נכרים משתעבדים בבניו, איה גבורותיו? לא אמר גבור. באו הם ואמרו: אדרבה, זו היא גבורת גבורתו שכוּבש את יצרו, שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו – שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות? ורבנן היכי עבדי הכי ועקרי תקנתא דתקין משה! אמר רבי אלעזר: מתוך שידועין בהקדוש ברוך הוא שאמיתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו".

לכאורה יש לתמוה: האם בגלל עמדתם זו של אנשי הכנסת לחזור לנוסח הקדום ולהוסיף שתי מילים אלו "הגבור והנורא", ראוי לקראתם "כנסת הגדולה"? כדי לעמוד על ביאור עניין זה יש להבין תחילה את סיבת החסרת המילים הללו על ידי ירמיה ודניאל.

ירמיה התנבא בתקופת חורבן בית המקדש הראשון. צערו הגדול של ירמיה על חורבן הבית והאומה הביאו אותו לשנות מן הנוסח שנקט משה ולהחסיר את המילה "הנורא" כבינוי לבורא עולם. היכן הן נוראותיו של הבורא כאשר נוכרים מקרקרים בהיכלו והוא אינו מגיב?

גם דניאל בראותו את עמו משועבד לנוכרים, שסוי ובזוי, מתמלא בכאב ומחסיר את המילה "הגבור". היכן גבורותיו של הבורא כשזרים משעבדים את עמו? כך הרגישו ירמיה ודניאל בגופם, כך הם חשו בנפשם, הרגשה זו הם ביטאו בשינוי הלשון.

כיצד יכלו ירמיה ודניאל לשנות מלשון המקרא? על זאת עונה התלמוד: "מתוך שידועין בהקדוש ברוך הוא שאמיתי הוא, לפיכך לא כיזבו בו". כלומר, ירמיה ודניאל ביטאו בפיהם את הרגשתם, הם לא רצו לומר שבחים שבלבם אינם מסכימים להם, (נכון לדרך התגלות הנהגת הבורא בתקופתם), הם לא רצו לכזב בלשונם ולבס אינו נכון עמו. הם לא חששו להחסיר שבחים אלו מתוך ידיעתם כי הקב"ה אמת וחוננו אמת.

אולם אנשי כנסת הגדולה הגיעו לשלמות גדולה יותר, הם הבינו כי דוקא המנעותו של הבורא מתגובה כנגד אלו המשעבדים את בניו – היא גבורתו, (וכדרך הנאמר: 'איזהו גבור? הכובש את יצרו'). כמו כן בראותם כי על אף השעבוד הנורא עם ישראל ממשיך להתקיים, קבעו לחזור ולומר 'הנורא', כי אלו הן נוראותיו.

מעין זה ארע בדור האחרון, עת פקדה את עמנו השואה האיומה שכילתה רבים מבני עמנו והחריבה קהילות מפוארות. ודאי רבים שאלו היכן הן נוראותיו של בורא העולם? איה גבורותיו? ואולם לפי השקפתה זו של אנשי הכנסת הגדולה נוכל לומר בכאב: הן הן גבורותיו ונוראותיו של הבורא, וככל שהחורבן גדול יותר כך גדלות הבורא גדולה יותר.

במדרש (תנחומא פרשת תולדות) מסופר: "אמר אדריאנוס לרבי יהושע: גדולה הכבשה העומדת בין שבעים זאבים, אמר לו: גדול הוא הרועה שמצילה ושומרה ושוברן לפניו". השקפה זו של אנשי הכנסת הגדולה, שבתקופות הקשות ביותר, בורא העולם משגיח על עמו ישראל מחד, ואינו נוקם באויביהם – אויביו מאידך, וכי אלו הן גבורותיו של האל ונוראותיו, היא שהעניקה להם את

ציון קבר רבן גמליאל
בגן הסנהדרין ביבנה

התואר 'גדולה'. על גדלות רוחם של חכמים אלו אשר למרות החורבן והשעבוד של עמם הרגישו שלמים לומר 'הגיבור והנורא' נקראו "אנשי כנסת הגדולה".

הם אמרו שלושה דברים – רבותינו אלו עסקו רבות בתיקון תקנות לחיזוק אושיות הדת ובודאי אמרו הרבה דברים ועסקו בעשיה יותר ממה שאמרו, ואולם שלושת הדברים הללו נבחרו להכתב מכל מאמריהם

כיון שיש בהם קיום לתורה ולמצוותיה לדורות. הו מתונים בדין – הבסיס לחיי חברה מתוקנים הוא הדין

והמשפט, "מלך במשפט יעמיד ארץ". לכן ישנה חשיבות גדולה שהמשפט יהיה משפט צדק ולא יצא ח"י משפט מעוקל. לפיכך ראו חכמנו אלו לצוות על השופטים: 'הו מתונים בדין'. כלומר, בזמן שהשופטים יושבים בדין צריכים הם לעיין בצדדי הדין במתינות. עוד אפשר לפרש כי פניה זו אינה רק לשופטים היושבים על מדין, אלא לכל אדם. אכן האדם שופט ודן על כל צעד ושעל. וכדרך המובא בתלמוד (ברכות כ, א): "רב אדא בר אהבה ראה לאותה כותית שהיתה לבושה כרבלתא (שם לבוש חשוב והיה עשוי שעטנו) בשוק, סבר כי בת ישראל היא, קם קרע את הבגד ממנה. התגלה הדבר כי כותית היא, שמו בושתה בארבע מאות זוז. אמר לה: מה שמך? אמרה לו: מתון. אמר לה: מתון מתון ארבע מאות זוז שווה". ופירש שם רש"י: מתון מתון – לשון מאתיים. ארבע מאות – שתי פעמים שתי מאות, כלומר: השם גרם לי, לשון אחר: מתון מתון לשון המתנה, אם המתנתי הייתי משתכר ארבע מאות זוז. הרי לנו שכר האדם המתון אשר אינו נחפז לעשות דין לעצמו.

והעמידו תלמידים הרבה – שתי גישות יש בקבלת תלמידים: האחת גורסת שיש לברור את התלמידים בקפידה על פי כישוריהם וכך להבטיח כי תלמידך יהיו חכמים ומוצלחים אף כי מספרם יהיה מועט. הגישה השנייה דוגלת בלימוד תלמידים רבים ככל האפשר גם אם אינם בעלי כשרונות גדולים. אמנם רק מעטים מתוכם יהיו בעלי הוראה, אך רבים אחרים יטעמו מלימוד התורה ומוסריה. מחלוקת בין הגישות הללו מצאנו בין שני בתי המדרש הגדולים בית הלל ובית שמאי וכמובא (מסכת אבות דרבי נתן פרק ב): "בית שמאי אומרים: אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם וענו ושפל רוח ובן אבות ועשיר, ובית הלל אומרים: לכל אדם, שהרי פושעין היו בהן בישראל וכיון שהתקברו להן לתלמוד תורה יצאו מהן חסידים וצדיקים".

ועשו סיג לתורה – כדי לשמור על ציווי התורה שלא יכשל בהם אדם מישראל נצטוו חכמנו לעשות גדר, ובשלשון הכתוב (ויקרא יח, ל) "ושמרתם את משמרת", ודרשו רבותינו ז"עו משמרת למשמרת. דוגמא לכך ניתן לראות בהלכות שבת שהן הלכות חמורות שהעובר עליהן (במזיד, בעדים ובהתראה) חייב מיתה, ובאו חכמנו וקבעו שורה של תקנות כגון: הלכות שבות והלכות מוקצה, כדי שלא יכשלו בגופי תורה. גם בהלכות שבינו לבניה ראו חכמנו לגדור ולגזור כדי שלא יגיעו לגופה של עבירה ומטעם זה אסרו על יחוד עם פנויה.

על טעם קביעת קריאת שמע בחלק הראשון של הלילה (עד חצות) נאמר: כדי להרחיק את האדם מן העבירה. וביתר פירוט אמרו בתלמוד (ברכות ה, ב): "עד חצות – כדי להרחיק את האדם מן העבירה. כדתנאי: חכמים עשו סייג לדבריהם, כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר: אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה, ואחר כך אקרא קריאת שמע ואתפלל וחוטפתי שינה ונמצא ישן כל הלילה. אבל אדם בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת, אם רגיל לקרות קורא, ואם רגיל לשנות שונה, וקורא קריאת שמע ומתפלל". עשית הסייג באה להרחיק את האדם מגופה של עבירה.

